

IZARRA
ANTZERKI-
SALLA

Il'g. zenbakia

MANUEL RECONDO

GIXATXAÑA

ATAL BATEKO ANTZERKIA

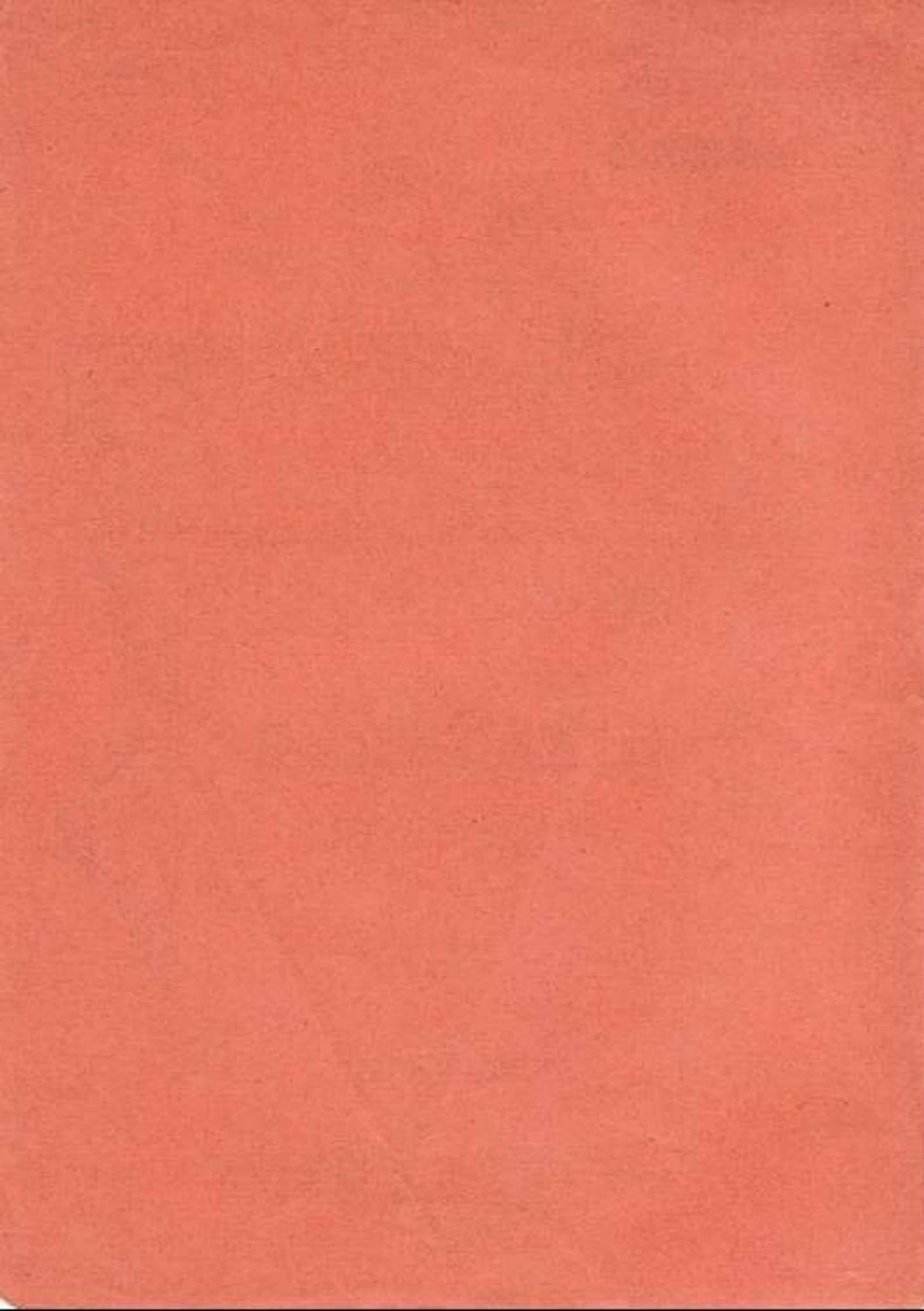
DONOSTIA'N
MARTIN, MENA Y C.^{IA} EN REXUAN
Frantzerakia, 14, leku gelu

1921

Agintan 3

ATV
34399

7-70345
F-74302

AV
31399

MANUEL REKONDO

GIXATXARA

ATAL BATEKO ANTZERKIA

DONOSTIA'N
MARTIN, MENA TA COMPAÑIA'REN ETXEAN

1921

MANUEL BEKENDO

ANALYTICA

ET ALIUM ANTIQVARIAM

EDITIONE
PUBLISSEMENTO DE LA SOCIÉTÉ ANONYME

1881

GIXATXARA

Atanaxi.
Antoni.
Mikela.
Maritxu } Neska txikiak.
Bifori }

I

ANTONI

ANTO. (Bakarrik, sukaldean, tenazak maiuz konpontzen) Ez dakit zer egingo nieken tenaza zikin abei, neri efabiazitzeko softubak dira beñdin-da. (Jo ondorean beñiz afituaz) Naiago nuke amañ mila puska egingo balira likitx abek. (Ariká botatzen ditu. Gero berak afitu ta labetxora dijua an suba txukuntzera) Abek, abek lengoak daude orain ere bai. Paziencia Jainkuak eman dezaidala, bai. (Apuñ batian egonda) Ta gure mari-patxara ¿nun ote dabil orain ere? Ezufak ausiko niozkake gogo aundiz; ura ere bizi da ta ni ere bai. Mundu onetan ez gera danok beñdin bizi, ez. Utsa litzake ez baleki etxean zenbat lan dagoen. Eta gero... letxuga p̄eskua baño p̄eskuago etofiko da, ez dakit zer ta badakit zer jakin duela esanaz. Ofek ematen dit bada neri arabia. (Izketan ari dan bitartean jariko ditu labetxoan eltzia, eta beste onelako lanak egiten jarfungo da). (Baztar batera begiratuaz) Bañan bederatziak dira ta ¿au alda buruzpidea? ¡Aa! Inguruan dala baneki, deituko nioke... Dana dala, deitzera noa beintzat, ia lotsatzen ote detan. Alpefik izango da baña... ¡Ze demontfe!, au geyegizkoa da (Ate-

tik edo leiotik deltuaz) ¡Atanaxiiii! Kale guztiak aditu du ba, arfak ez dakit entzungo zuan baño. Dagola orfke, lasaka tzafa alain lasaka tzafa, ifiori odolak berotzeko softuba.

II

ANTONI ta ATANAXI

- ATA. (Saftuaz) ¡Ene! Petronila'kin topatu naiz ta ¡arek zeukan umorea! Noski aurten, larogei urte iduki arfen, ez emendago etxian egoteko asmoan; juan biar omen du ez dakit nungo ta nungo eromeitara; ura xelebria; ogei urtekoa dirudi. Eta zutzaz ere nola oroitzen dala gero... (Mantila kendu ta tolestatuaz) «¿Antoni'k zer dio? — galdetu dit — Orain ere ura tximelean sendo egongo da?» (Antoni'ri) ¿Zer? ¿Gaur ere ez aldegu itzik?
- ANTO. Izketarako zu asko zera; lanerako ni.
- ATA. Emakumea, lanik egin gabe ezker ba gu ere izaten.
- ANTO. Obeto egingo zenduke, befiketa oyek utzi, ta eropa oyek kendu, ta emen egingo bazendu biar dana.
- ATA. Banua, andrea, banua, ori besterik ez badezu. Jakin det bai neri ojuka jardun dezula atetik. Zuk oraindik aundi-goak egin biar dituzu jenio zital ofekin. (Bijua)
- ANTO. Ara, ez nazu geigo berotu biar. ¡Befitxu ori!

III

ANTONI

- ANTO. Esan det bada nik letxuga baño preskogo etoriko dala. Bai etofire, bai. Ofen gibela idiarena izan biar du, ez emakumearena; ezin diteke emakumearena izan.

IV

ANTONI ta MARITXU

- MARI. ¡Ai Maria!
ANTO. ¡Éfneagariak! Pakean utziko ez diate.
MARI. ¡Ai Maria!
ANTO. Ara... ez dakit zeñ egingo nuken... ¿Zein da?.. Etoñi auñera.
MARI. (Bafenen) Amak esan dit muestrá auker ikusi ditzala eta aukera egin da neuria añtzera juteko.
ANTO. (Zakar añtuaz) Ia nolakoak diran. Aukera aundi-aundirik ez dauka beintzat; eta gero beti beragana juatea naiko du.
MARI. Gañera esan dit amak oyek gustatzen ez bazaizka, eskatuko ditula muestrá beñiak Donosti'ra.
ANTO. Bai, arñ Donosti'tik ekañ zai egongo naun aizeari begira. Esayozu! aufki jungo naizela al badet.
MARI. Esango diot. Agur. (Bijoa)

V

ANTONI

- ANTO. Aufki jungo naiz bai, Atanaxi'k lanak eginda. Onela ¿zein bizi? Obe litzake neskame izatea, bai. Naigo nun konbentuan batean monja sañtu baniz; lasaka poto onekin bañto obeto biziko nitzan.

VI

ANTONI ta BITORI

- BITO. ¡Ai Maria!
ANTO. ¡Mila añano..! ¿Zeñ da gañ emen?
BITO. ¡Ai Maria!

- ANTO. Segi asperitu arte.
BITO. ¡Ai Maria!
ANTO. Esan beriz ere (Asafe) ¿Zein da orf?
BITO. Ni, andrea.
ANTO. Atoz ba aufera (Badator).... ¿Ze beaf zendun?
BITO. Amak esan dit ea afairik beaf dun.
ANTO. Esaiozu amari, geok ere afai asko gerala gu.
BITO. Esan dit gañera gauko afayak oso edefak eta mefkeak dirala.
ANTO. Neska, alde egintzan emendik ni geigo berotu gabe. (Bijoa) Bañan, Atanaxi, ¿nun saftu aiz, neska? Onezkero amaf aldiz aldatu nitzan.
ATA. (Bafendik). Banator emakumea, banator.
ANTO. ¿Barator...? Makila batekin ekañiko ziñuzket nik zu.

VII

ATANAXI ta ANTONI

- ATA. (Saftuaz). Bañan au emakume presatia. Asnasa aftzen ere utziko ez digu.
ANTO. Asnasa.... asnasa aftuko dezu bai zuk, naiz besteari galerazi. Orf konpon zaitoa. Eltzea orf dago, lanak ere bai, (Atanasi bere afopak lotzen ariko da) ta nai badituzu egin, ta nai badituzu utzi. (Bijoa).

VIII

ATANAXI

- ATA. Zoaz emakumea, zoaz; alegiatzen naiz asko zu juteaz. Naigo det beintzat nik bakafik lan egin ez ori ondoan dedala. Ori jenio ernegatua du ordea ofek. Ernegazioz bere buru guztia galtzen du. Badirudi beti lana buruz gain daukala, eta ez da ala. (Eltzeari begiratu, aspoarekin aize eman ta txukuntzen du su-ondoa).

IX

MARITXU ta ATANAXI

- MARI. ¡Ai María!
- ATA. ¿Nof da? Etoñi auñera.
- MARI. Amak esan dit Antoni'ri esateko, nai badu etoñiko zalola etxera neufia aftzera.
- ATA. Ez, umetxoa, aldatzera juna da; ez dakit atera dan etxetik. Dana dala, oraintxe dijoa bera zure etxera. Esan bada amatxori, berialaxe an duela.
- MARI. Esango diot. (Irtetzen asi bedi).
- ATA. Zaude umetxoa, zaude pixka bat, pastela emango dizuteta. (Bego, Atanaxi'k pastela ekafi ta eman afte).
- MARI. Eskafik asko.
- ATA. Ez da zeri Maritxu. ¿Lan asko izaten aldu amatxok?
- MARI. Bai andria.
- ATA. ¿Eta zuk laguntzen aldiozu asko?
- MARI. Ni eskolara jutenaiz ordea.
- ATA. ¿Eta josten ikasi aldezu?
- MARI. Pixkabat bai andria.
- ATA. ¿Eta zuk gero zef izan beaf dezu, maistrfa ala telefonista ala zef?
- MARI. Ni.... jostuna.
- ATA. ¿Jostuna beaz? Ederki. Eskumuñak eman amatxori eta beste bat afte.
- MARI. Aguf. (Bijoa.)

X

ATANAXI

- ATA. (Zapatak garbituaz.) Zapatak garbitu ditzadan ia baztaf eta tresna danak txukindu ta gure etetxiña goxatzen degun.

XI

ATANAXI TA MIKELA

- MIKE. Egun on, Atanaxi. ¿Ari aiz lan da lan?
- ATA. Bai, emen ai naun pixka bat gauzak txukuntzen.
- MIKE. Antoni ikusi diñat of kalean bera juten, da korika onera etofí naun tafte bat aprobeatzeko ustean. Ez alden beriala etofíko...
- ATA. Ez, ez, etzeon bildurik. Jostunarengana jua den, eta neufia artu, ta aukera egin, denbora jungo zayon.
- MIKE. Sikiera jostunak umore ona jaríko ballo...
- ATA. Ez neska, ari umore ona jaríko díon jostunik ez den. Bera efe ta besteí kiskali-erazteko beste bat etzeon munduan.
- MIKE. Izan ere ofen emakume ernegaturik ez diñat ikusi.
- ATA. Guzti-guztia baekike...
- MIKE. Aizan; bazekizkiñat ba nik ernegatuentzat oso berso politak...
- ATA. ¿Bai? Ia ikusi, ikusi.
- MIKE. Ara zeí politik.
- Zitalkeriak kendutzen dio
Langiliari kemena
Zitala danak pipeftutzen du
Bere ingurun duena,
Inun pakerik ez du topatzen
Ezin bizi da, jau lana!
Pfejitu ta kixkalduko du zitalak
Aren ondoan dagona.
- ATA. ¡Aa zeí egia!
- MIKE. Ernegazioz beterik zaude
Goiz, iluntze ta gabea,
Zipotz-zipotza sortu ziflan zu
Zure ta gure kaltean.
Efeja on bat jari nai nuke
Zu eta gure taftean
Ia onela guziok bizitzen geran
Zori on eta pakean.

- ATA. ¡Baña bai egoki daudela! Kantatu egin beař giñizken.
Kanta ditzagun.
- MIKE. Bai, ¿ta kantari ai gerala etořtzen baden Antoni? ¡Ořduan
izango ditun zalapařtak!
- ATA. ¡Bai zera, ura etoři! Ez da beste bi ořduan ere.
- MIKE. Ořdun ba kantaitzagun. (*Iru damatxo edo beste baten sořuan,
kantatzen dituzte bi beřsoak*)
- ATA. Ekařtzan, ekařtzan papeř ori; uře gořia bezelaxe gořdeko
ditu beřso abek.
- MIKE. Bai, bai, gořde nař baditun. Nik oraintxe etxera joan biař
diřat.
- ATA. Emakume ¿zeren přesa den?
- MIKE. Přesik ez diřat baña bilduř naun Antoni etořiko ote dan,
eta nik ezin diřat nere auřean ikusi emakume ori.
- ATA. ¡Bai zera, ura etoři oraindik! Ez dago bilduřik. (*Sařtzen da
Antoni ondo jantzia.*)

XII

ATANAXI, MIKELA ta ANTONI

- MIKE. Ara nun dan bera.
- ATA. ¡Oi.....!
- ANTO. ¡Um.....! Banuan bai bilduřa: orain ere beřiketun. Au
bada buruzpidea....
- ATA. Aizu ¿zeř falta zaizu? Lanak eginda edo egin gabe dauden
ikusı ta itzegın zazu uřenguan.
- ANTO. ¡Utikan...! (*Sařtu bedi*)

XIII

ATANAXI ta MIKELA

- MIKE. Nik baniřan etořiko zan bilduřa.
- ATA. Bestetan ez den ořela etořtzen. Egingo nuke nořbaitek
esan diola i emen agoala.

- MIKE. ¿Bañan ez alden entzun zef esan duan? ¡Gozoa etofi den orixe!
- ATA. Oituta natxion ni ofen txarakeriak entzuten. Eritan eta pipefkerian ez dala, ez din uste lanik egin leikenik.
- MIKE. Baña ofen emakume zitala izatea ere baden...
- ATA. ¿Berak ez duala sufritzen uste al den? Ez gutxire gero... Baña onezkero, ofela beafko din ofek.
- MIKE. Banian, Atanasi, banian, aldatuta datoñenian emen topatzen banau, makilakin jotzeko kapaz den ori-ta.
- ATA. Aguf, ba, Mikela, ta naekenan arte.
- MIKE. Ori ufena etxetik írtetzen dan arte. Aguf. (Bijoa)

XIV

ATANAXI

- ATA. Ofek bakafik egon danean ernegaturik egin dituen lanak, nik kantari eta patxaran egin ditut. Eta ez konpfenditu beaf... Gañera ¡ofek egiten dituen kalteak! Tenazak, balio ez dutela dauzka; aspoa, aizerik ia ematen ez duala; eskubilak, erdibitzen asiak. Eta oiek erdi-gaitz dirala, bere erabi-aldian, katilua eskuan badu, tira ta amaf puska egingo du. ¿Zef balio du ofen lanak? Naigo nuke egun guztian etofi gabe of kanpoan ibiliko balitz. ¿Norik soñtu ofentzat ainbat ontzi? Onezkero aurten bi dozena katilu ta baso autsi ditu. Laister da emen oraintxe, ta, noski, afen lenengo diostesalbea ereita izango da, ta kantari asi beaf det. (Kanta beza-nai duan kanta bat)

XV

ATANAXI ta ANTONI

- ANTO. (Sañtu bedi. Eltzekoa pñobatu ta kutxarea bota beza) ¡Puf.....!
¡Jakiña zegoen!
- ATA. Bai, bai, jakiña zuk zef egingo zenduan. Bañan gauza bat jakin beaf dezu: ori ez dago txafa; zu zaude txafa, zu.

- ANTO. Gibel-aundi ori orain ere kantari ari zifian.
ATA. Ez, negar egingo det, zu efitxin zerala-ta.
ANTO. Ara, ez nazu berotu beaf ze?
ATA. Ez, ez. ¿Berotu? ¿Noiz gera gu otzak?
ANTO. Oztutzeko ez daukat lagun txara ondoan.
ATA. Bañan ¿zeñ falta dezu? ¿zeñ lan topatzen dezu egin gabe?
ANTO. Ez det nai geiago zure aurrean egon. (Gauza danak tira ta bijoa gelara).

XVI

ATANAXI

- ATA. Sekulako mesedea egingo dezu; bai orixe beintzat. Ez dauka iñon pakerik. Ez dakit nik zeñ duen. Nai bezela bizi beaf luke eta daraman bizitza ondo efukaria da. Asko izaten dira ondo daudenean keja eta okefago diranean lengoaren naiean.

XVII

ATANAXI ta MARITXU

- MARI. (Bon batekin). Ai Maria.
ATA. ¿Noñ da? Aufera.
MARI. (Sartuz). Ba, au Antoni'rena omen da.
ATA. Ara, Maritxu ¿emen al zera? Bai neska zintzoa dala Maritxu. ¿Beraz amak eman dizu au?
MARI. Bai, andrea, gure dendan utzi du-ta.
ATA. Ondo dala esaiozu amari, ta eskarik asko.
MARI. Esango diot; agur.

XVIII

ATANAXI

ATA. Ez naiz aritzen. Ez da gauko kontua; beti gera onela. Bere ernegaziozko bizitzak aztu-azitzen dio dena. Ara of non dagoen ezertarako balio ez duela. Jainkoak bakañik daki zenbat liburu, erosariyo eta guardasol galdu dituen onezkero... Ta gero, guztiaren kulpa nik det. Noan, noan. Eman egin beaño diot «boa» au. Baña juan baño len, entzun egi au: Askok uste dute, lana egiteko kopeta ilunez bizi beaño dala; pozez ta alai ezin lanik egin litekela. Gezuña. Mundu ontan, alpeña ez da ondo bizi; lana egiteko aseretzen dana ere ez. Lanean dagonean pozik dagona, ori bizi da ondo. Lan egin beaño dezutenean, ez ernegatu Antoni bezela. Lan egin beaño dezutenean, poztu Atanaxi bezela (bere buruagatik) ni bezela...

ZAPIA

EUSKALERRIAREN ALDE

La Revista EUSKALERRIAREN ALDE se titula «Revista de cultura vasca» y esa frase compendia la idea que perseguimos y las esperanzas que abrigamos. Se ocupa exclusivamente de asuntos relacionados con el País Vasco; dentro de este campo abarca cuanto no se halle contaminado con la política palpitante.

El esclarecimiento de la historia del País Vasco es uno de nuestros anhelos principales, y a llevar luz sobre tiempos pasados tienden con preferencia nuestros esfuerzos.

Pero no por eso vivimos momificados con la vista vuelta atrás. Tanto como atrás miramos adelante, y si con ahínco muchas veces dirigimos la vista al *ayer*, otras tantas la replegamos al *hoy* y la espaciamos al *mañana*. Queremos recuerdos, sí, pero también realidades y esperanzas.

Nos compete cuanto se relaciona con la vida de nuestro país: historia, heráldica, arqueología, viajes de extranjeros por Euzkalerria, sus opiniones acerca de nuestras cosas, notas literarias, novela, poesía, música, crítica biográfica, bibliografía, arquitectura, pintura, arte dramático... Y, naturalmente, dedicamos atención especial a la lengua vasca, flor que marchita nos entregaron nuestros antepasados y que procuraremos entregar vivificada a nuestros sucesores.

Cuanto con el País Vasco tenga algo que ver nos interesa grandemente. Fuera de esta esfera de acción nada nos atrae: dentro de ella nos apartamos respetuosamente tan sólo de los problemas en que las pasiones ciegan y de los asuntos que no es posible rozar sin que saite la chispa odiosa de la discordia.

Euzkalerriaren alde

ADMINISTRACIÓN
Calle de Puerterrabia, 14, bajo
SAN SEBASTIÁN

El suscriptor de EUSKALERRIAREN ALDE recibe puntualmente en su domicilio todas las secciones de que se compone la Revista; recibirá asimismo los números extraordinarios (1), suplementos, obras encuadernables, y toda publicación que la Revista costee con destino a sus suscriptores. A fin de cada año recibirá también, para cada tomo, detalladísimos índices, redactados por orden de autores y por clasificación de materias.

La suscripción anual en estas favorabilísimas condiciones importa 20 pesetas anuales, que la Administración las cobra por giro de una letra, si el interesado no las ha enviado antes en cualquier otra forma.

(1) EUSKALERRIAREN ALDE ha publicado ya cerca de una docena de números extraordinarios, de los cuales varios tienen más de 100 páginas hermosamente ilustradas. Los últimos son los dedicados al Congreso de Pamplona, y merced a esta Revista, sus suscriptores disponen de una síntesis exacta de todas las conferencias y cursillos, de la reproducción literal de todas las conclusiones, y de una amplia relación de cuanto en Pamplona sucedió con motivo del Congreso.

IZARRA

Antzerki sala — Colección de comedias

AGERTUAK

- 1.ª : *Jauregi-errotako astoa*. Alonso M.ª Zabala'k asmatutako bakarriketa. (N.º 1. Monólogo original de A. M. de Zabala). 0,50
- 2.ª : *Uruti-ixketa*. A. M. Zabala'k idatzitako antzerkia. Atal batekoa, ta gizonetzkoak bakarrik egitekoa. (N.º 2. Comedia en un acto, para hombres solos, por A. M. Zabala). 1,00
- 3.ª : *Melitona'ren bi anaia*. A. M. Zabala'k idatzitako antzerkia. Atal batekoa ta gizonetzkoentzat. (N.º 3. Comedia en un acto, para hombres solos, A. M. de Zabala). 1,00
- 4.ª : *Mendibe'tarren larriak*. A. Larraitz'en antzerkia. Atal batekoa, ta gizonetzkoentzat. (N.º 4. Comedia en un acto, para hombres solos, por A. de Larraitz). 1,00
- 5.ª : *Urtzi heurtu*. Deñoka'tar Goserio'k euskeratutako antzerkia. Gizonetzkoentzat. Atal batean. (N.º 5. Comedia en un acto, para hombres, traducida por Goserio de Deñoka). 1,00
- 6.ª : *Neskama berria*. Emakumezkoentzat bakarrik, atal bateko antzerkia. Deñoka'tar Goserio'k euskeratua. (N.º 6. *La criada nueva*. Comedia en un acto para mujeres solas, adaptada por G. de Deñoka). 1,00
- 7.ª : *Gizon bikañak*. Gizonetzkoentzat, atal batean. Deñoka'tar Goserio'k euskeratua. (N.º 7. Comedia para hombres, en un acto). 1,00
- 8.ª : *Tripa-Zoria*. Gizonetzkoentzat, atal batean, Toribio Larrea'k errotutako antzerkia. (N.º 8. Comedia en un acto para hombres, por Toribio de Larrea). 1,50
- 9.ª : *Moiak jatara*. A. Larraitz'en antzerkia. Atal batekoa, ta gizonetzkoentzat. (N.º 9. Comedia en un acto, para hombres solos, por A. de Larraitz). 1,00
- 10 : *Gau-ostaturu*. Iruretagoyena'tar J.'ren antzerkia. Atal batekoa, ta gizonetzkoentzat. (N.º 10. Drama en un acto, para hombres solos, por J. de Iruretagoyena). 1,50
- 11 : *Gizatara*. Manuel Recondo'k egindako antzerkia. Atal batekoa ta emakumezkoentzat. (N.º 11. Sainete en un acto, para mujeres solas, por M. Recondo). 1,00

Antzerki oek guziak, Donostia'n, Leizaola'ren idazlategian (Garibay, 28) daude salgai.